

О. В. Фінагіна, І. М. Бітюк, О. Д. Матвієнко, Д. М. Гудима

ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ: КРЕАТИВНІ ПІДХОДИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті розглянуто нагальну потребу оновлення принципів розвитку українського освітнього простору в умовах інформаційної економіки на засадах креативності та комплексного європейського досвіду і надано її наукове обґрунтування. Теоретичне віддзеркалення досліджень інформаційного суспільства та інформаційної економіки подається в категорійному баченні з проєкцією на процеси розвитку освітнього простору, соціальні трансформації в суспільстві.

Систематизовано надбання сучасних теорій інформаційного суспільства провідних науковців світу, які накопичуються та змінюють сучасність, формують майбутню картину світу в напрямках соціального та економічного прогресу. Базовим проявом змін в освітньому просторі визнано принципи розвитку цієї системи, що забезпечує формування низки управлінських механізмів, технологій та інструментів майбутніх трансформацій і рух до інформаційної економіки.

Обґрунтовано принципи розвитку освітнього простору – як цільових, інтегрованих підходів, що забезпечують актуалізованість та векторність руху системи освіти, надають визначність моделі розвитку менеджменту та економіки.

Розглянуто та систематизовано європейський досвід формування та розвитку освітнього простору як ключового надбання людства та вектора змін для України в умовах ведення війни та нарощення потенціалу інформаційної економіки.

Охарактеризовано передумови формування концептів, що забезпечать реальне інтегрування українського освітнього простору та інформаційної економіки, рекомендовано визнавати їх системоутвірними і такими, що будуть мати вплив на найближчі 5-10 років.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інформаційна економіка, освітній простір, Європейський простір вищої освіти, принципи розвитку освіти, закордонний досвід.*

Вступ. Стрімке просування України до різноманітних стандартів та перспективних технологій інформаційного суспільства формує новітнє бачення майбутнього сфери освіти. Саме освіта має стати драйвером зрушень та цільових трансформацій, креативних змін у збереженні та накопиченні інтелектуального потенціалу нації, мотивувати освітян до нових звершень в опануванні інформаційно-інтелектуальних технологій на підставі досягнень науково-технічного прогресу.

Інформаційне суспільство науковці визначають як майбутню платформу світового масштабу розвитку людства, пріоритет у просуванні нової моделі суспільного відтворення базується на вседоступності інформаційних ресурсів, специфічній інформаційній культурі, поширенні соціо-інформаційних комунікацій та цінностей гуманістичного, людиноцентричного характеру. Відповідно, більшість населення країни (працездатного), де позиціоновано існування інформаційного суспільства, повинна працювати в сферах інформаційної діяльності або суміжних галузях (таким критерієм сьогодні вже відповідає велика кількість країн світу, а саме США, Японія, Індія, Фінляндія, Швеція, Норвегія та Данія). Для прикладу, такі скандинавські країни, як Фінляндія, Швеція, Норвегія та Данія, є світовими лідерами в галузі розбудови інформаційного суспільства. За індексами К-суспільства (суспільства, що ґрунтується на знаннях), а також інтелектуальних активів ці країни впевнено входять до п'ятірки світових лідерів [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи формування та системного поширення інформаційного суспільства й інформаційної економіки заклали представники сучасної науки: Д. Белл, Ф. Махлуп, К. Мей, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, М. Порат, У. Росту, А. Тоффлер. В Україні це: В. Геєць, З. Герасимчук, П. Гудзь, М. Долішній, В. Захарченко, А. Шевчук, В. Даніл'ян. Формування теоретико-методологічного апарату галузевого та регіонального інформаційного менеджменту здійснювали О. Амоша, Е. Бойченко, П. Бубенко, З. Варналій, І. Заблодська, О. Зінченко, Ю. Коваленко, Л. Панкова, О. Фінагіна та інші.

Розвиток та удосконалення освітнього простору в Україні та за її межами досліджували й публічно обговорювали видатні науковці Е. Лібанова, Ф. Фукуяма, Н. Касярум, С. Гуткевич, І. Оніщенко, О. Хомерікі.

Метою статті є дослідження принципів розвитку українського освітнього простору в умовах інформаційного суспільства та інформаційної економіки, враховуючи світовий досвід.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційне суспільство в своєму розвитку передбачає поступовий перехід від просто відтворення інформаційних ресурсів до накопичення та управління знаннями, системно та поступово формує модель інформаційної економіки. Теорії інформаційного суспільства провідних науковців світу, філософів та істориків, культурологів та економістів стрімко змінюють сучасність, формують майбутню картину світу в напрямках:

накопичення актуалізованих теорією та практикою знань, що забезпечують перехід до моделі управління знаннями в макро-, мезо- та мікромасштабах економічних трансформацій;

самостійності та креативності у формуванні новітніх трендів, перспектив, розвитку, сценаріїв подій та станів великих корпорацій та регіонів, бізнесів та закладів освіти;

залучення нових форматів соціальних та професійних комунікацій, їхнього урізноманітнення та відповідності потребам людини в умовах відтворення інформаційної економіки;

формування новітніх стандартів інформаційної культури з елементами прозорості, суспільної контрольованості, відповідності реальним фактам та прогресивним змінам;

накопичення інформаційних ресурсів у великих обсягах, на інтегрованих платформах з подальшою моделлю управління знаннями, покращенням залучення інформаційних ресурсів;

цільового формування моделі національної економіки на платформах інформаційних ресурсів, управління знаннями та проектів розвитку освітнього простору;

гуманістичності в людській діяльності, поступового переходу на людиноцентричність у процесах відтворення життєдіяльності;

пріоритетності розвитку науки та освіти, економіки та техніки, освіти та культури в моделях інформаційного суспільства та інформаційної економіки;

селективності як обов'язкової умови суспільного прогресу, відповідного переходу від класового поділу населення на професійний;

оновлення принципів планування, стратегування, сценарування заходів та практичних дій на основі інформаційно-інноваційного прогресу.

Всесвітньо визнаний американський науковець У. Мартін обґрунтовує, систематизує та наводить ключові ознаки, критерії виокремлення та існування інформаційного суспільства:

технологічний (ключовий чинник): інформаційні технології, які широко застосовуються на виробництві, в установах, системі освіти й побуті;

соціальний: інформація є важливим стимулом зміни якості життя, формується й затверджується «інформаційна свідомість» при широкому доступі до інформації;

економічний: інформація є ключовим чинником в економіці як ресурс, послуга, товар, джерело доданої вартості й зайнятості, економіка стає драйвером змін;

політичний: свобода інформації, що веде до політичного процесу, який характеризується дещо більшою участю та консенсусом між різними класами й соціальними верствами населення;

культурний: визнання культурної цінності інформації за допомогою сприяння затвердженню інформаційних цінностей в інтересах розвитку окремого індивіда й суспільства в цілому [9, с. 329–335].

Науковцями напрацьовано велику кількість теорій розвитку інформаційного суспільства, поступового формування інформаційної економіки: з позиції еволюціонування до так званого постіндустріального суспільства (Д. Белл, К. Боулдінг та Р. Арон, А. Турен, Ж. Фурастьє); технотронного, або «технотронної ери» (З. Бжезинський); медіа-імперіалізму (Г. Шиллер); «суспільства третьої хвилі» (Е. Тоффлер); інформаційно-інноваційного (Л. Федулов, Ю. Бажал, Я. Ширмер); управління знаннями (М. Кастельс, В. А. Ліпкан, Т. Гаврилюк, А. Букович, У. Дайзард) тощо.

Світовими лідерами науки та провідного менеджменту доведено, що неможливо будувати інформаційне суспільство, не залучаючи найкращий досвід нових моделей освіти, розвитку гармонійних і збалансованих міжнародних відносин, стимулювання інформаційної культури та відкритості дій влади, великого бізнесу, спільнот молоді та науковців.

У світовій практиці інструментами стимулювання позитивних змін, зрушень до інноваційних трансформацій постають: фінансово-економічні, науково-технічні, соціокультурні інструменти та цільові технології. Кожний новий етап у розвитку освітнього простору країн світу відзначається новими стратегічними і тактичними планами, формуванням системи наукових засад регуляторного та мотиваційного характеру.

Базовим, ключовим компонентом таких змін визнано принципи розвитку системи, до якої відбувається рух. Саме принципи постають первинним концептом, що забезпечує формування низки управлінських механізмів, технологій та інструментів майбутніх змін, пріоритетних напрямів руху до інформаційної економіки.

Принципи розвитку освітнього простору – це сукупність цільових підходів та правил, напрямів руху та норми освітньої діяльності, що забезпечують актуалізованість та векторність руху системи освіти, надають визначність моделі розвитку відповідного менеджменту та економіки. Вони формуються на фундаменті дії загальних та специфічних законів менеджменту, цивілізаційних цінностей, інтересів нації та її інтелектуального потенціалу, базуються на універсальності загального руху окремих елементів і враховують етапи розвитку відповідної системи, залучають досвід та напрацьовані практики успішної діяльності.

Цікавим та науково обґрунтованим для українського освітнього простору слід визнати досвід та практичні надбання Великої Британії, де на початку 1980–1990-х рр. було започатковано обмеження державного фінансування, впроваджено цільову селективність в економічній та політичній підтримці університетів, що привело до розширення платних послуг, покращення якості навчання, гармонізації відносин між абітурієнтами та конкуруючими освітянськими закладами. І креативність змін тут відіграла фактично провідну роль в отриманні реальних студентів, покращенні комунікацій між науковцями та практикуючим менеджментом. Набули належних змін підходи до специфічних принципів діяльності освітнього простору, що забезпечило оновлення управлінських підходів до ціноутворення, спрощення отримання кредитів на навчання, залучення грантів та загальної креативності в обслуговуванні актуальних запитів потенційних абітурієнтів [1, с. 262–275].

Офіційно та науково обґрунтовано було визнано низку нових стратегічних принципів, завдань розвитку освітнього простору Великої Британії. Найбільш актуалізованими у форматі національної освітньої політики було визнано такі принципи: селективність державної підтримки, гармонійність відносин між населенням та науково-освітнім середовищем, різноманітність моделей надання послуг.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. у межах світового освітнього простору відбувається формування континентальних освітніх просторів. Яскравим прикладом цього феномена стало створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО, European Higher Education Area, або ЕНЕА), який усуває сегментацію, сприяє зближенню та гармонізації систем вищої освіти на території європейського континенту. ЄПВО – це єдиний освітній простір країн Європи, що беруть участь у Болонському процесі, який забезпечує систему їх міждержавного співробітництва, взаємодії між вищими закладами освіти, уніфікації освіти і тим самим сприяє інтенсивному розвитку європейських міжкультурних комунікацій. Ідея формування ЄПВО виникла у 1970-х рр., коли Рада міністрів Європейського союзу прийняла резолюцію про програму співпраці у сфері освіти: програму Tempus із модернізації навчальних планів і програм навчання університетів країн Євросоюзу; програму Erasmus (1987 р.), що давала змогу студентам країн Європи вчитися семестр або рік в іншій країні, знайомлячись з її культурними особливостями [6, с. 107–108; 2].

Інтеграційні процеси у вищій освіті Європи почалися із Сорбонської декларації від 25 травня 1998 р. і Великої хартії університетів (Magna Charta Universitatum) (Болонья, 18.09.1988), де було обґрунтовано створення Зони європейської вищої освіти, визначені фундаментальні принципи ЄПВО та центральна роль університетів у розвитку європейських освітніх і культурних цінностей: автономія університетів; єдність науки і освіти; свобода досліджень, взаємне пізнання і взаємодія культур [2; 3].

Офіційно Європейський простір вищої освіти було засновано на Конференції міністрів країн – учасниць Болонського процесу, що відбулася в Будапешті і Відні у березні 2010 р. На сьогодні до ЄПВО приєдналося 48 держав, а його функції полягають у координуванні структурних реформ між урядами європейських країн. Під час реформування вищої освіти, з одного боку, враховуються пріоритети збереження культурної різноманітності національних систем освіти, а з другого – завдання поліпшення міжнародної співпраці, мобільності, працевлаштування студентів у Європейському чи міжнародному ареалі, міжнародної конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

СПВО пропонує широкий спектр методів викладання, а їх різноманітність залежить від країни, університету, особливостей національної та регіональної культури. Головною тенденцією розвитку сучасної європейської освіти є неперервна освіта упродовж життя, яка давала б змогу людині з вищою освітою «критично аналізувати, оцінювати і синтезувати нові комплексні ідеї; вміти спілкуватися з представниками як наукового співтовариства, так і з представниками широкої громадськості з питань, що стосуються своєї наукової галузі; просувати в межах академічного і професійного контекстів технологічні, соціальні або культурні досягнення в суспільство, засноване на знаннях» [2, 4, 10].

Інтеграція української освіти в ЄПВО можлива за рахунок впровадження таких підходів:

підготовка висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців на світових ринках праці;

підтримка молодих науковців та спеціалістів різних галузей, щоб не допустити так званого «відпливу інтелекту» з України за кордон; можливість навчання в українських вишах за подвійним дипломом;

адаптування українського законодавства до вимог європейської освіти;

використання досвіду побудови освітнього простору вищої освіти європейських країн на платформах та ресурсах інформаційної економіки;

спільна підготовка фахівців у європейських вузах та обмін випускниками;

вирішення проблем юридичного визнання дипломів українських вузів у країнах Європейського союзу.

В умовах прискорення та актуалізації питання входження нашої країни в ЄС не лише як стратегічної мети керівництва України в умовах ведення війни, а й як повноцінного члена асоціації за умов цивілізаційного руху, свого формування та визнання потребують новітні стратегічні плани з елементами концептів груп специфічних принципів розвитку. Зміни в освітньому просторі, наявність принципів таких трансформацій постають нагальними з позиції революційного просування стандартів інформаційного суспільства, дії законів та закономірностей інформаційної економіки та переходу до моделі управління знаннями в глобальному масштабі. Формування відповідних, науково та соціокультурно обґрунтованих принципів відповідає інтересам розробки стратегії змін та політики розвитку освітнього простору на основі прискорених трансформацій та врахування ведення військових дій на території нашої країни (реалії функціонування моделі військово-мобілізаційної економіки).

Основними принципами реформування Європейського простору вищої освіти є: мобільність студентів та викладачів; сприяння працевлаштуванню випускників; забезпечення якості освіти; впровадження трициклової системи вищої освіти; впровадження політики навчання впродовж життя; соціальний та глобальний виміри; впровадження принципу «студентоцентрованого» навчання; впровадження рамок кваліфікацій; інтернаціоналізація вищої освіти. Вони є обов'язковими для врахування в стратегічних планах та проектах освітян.

Мета Європейського простору вищої освіти – розвиток вищої освіти, який полягає в наступному: ґрунтується на академічній свободі, інституційній автономії та участі студентів і викладачів в управлінні вищою освітою; сприяє якості, економічній привабливості та соціальній згуртованості; заохочує студентів і викладачів вільно переміщатися (бути мобільними); розвивається соціальний вимір вищої освіти; сприяє працевлаштуванню випускників і навчанню впродовж життя; вбачає в студентах і співробітниках активних членів академічної спільноти; є відкритим і співпрацює з вищою освітою в інших частинах світу.

Освітній простір України будується саме на основі постулатів Європейського простору, проте Міністерство повинно враховувати сучасні реалії. Наступного дня після початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого Міністерство освіти і науки України (МОН) рекомендувало зупинити освітній процес у закладах освіти всіх рівнів і відправити здобувачів освіти й освітян на двотижневі канікули. За цей час частина території України опинилася під тимчасовою окупацією, низка міст і сіл (Маріуполь, Чернігів, Суми, Харків та інші) стали ареною активних бойових дій. Більше 10 мільйонів людей змушені були покинути свої домівки: 6,5 мільйона у межах країни, 3,9 мільйона виїхали за кордон. Більшість із цих людей – жінки та діти. ЮНІСЕФ повідомляє, що більше половини українських дітей – 4,3 мільйона з 7,5 – змушені були покинути свої домівки через війну. Станом на 1 квітня внаслідок бойових дій 144 дитини загинули, понад 220 були поранені. 659 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 74 були зруйновані повністю. У зонах активних бойових дій (Харківська, Чернігівська, Сумська, Донецька, Миколаївська області

та Київ) постраждали будівлі закладів вищої освіти. За даними МОН, було пошкоджено щонайменше 14 університетських будівель та одну знищено. Деякі університети постраждали більше за інші. Зокрема, Харківський національний університет імені Каразіна повідомив, що від обстрілів пошкоджені майже всі його будівлі. Україна вже має досвід евакуації університетів. Так, після 2014 р. частину університетів Донецької, Луганської областей та Криму було переміщено у безпечніші міста в межах цих регіонів або в інші регіони. Наприклад, Донецький національний університет почав працювати у Вінниці. Цей процес відбувається знову. Зокрема, з Харкова до Закарпаття переїхав Державний біотехнологічний університет. Йому було передано частину майна освітніх закладів Ужгорода та Мукачева. Також було евакуйовано Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля із Северодонецька до Кам'янець-Подільського та Луганський медичний університет із Рубіжного до Рівного (обидва раніше були евакуйовані з Луганська) [8].

Принципи, що рекомендуємо визнавати як актуалізовані до українського освітнього простору за умов активної дії війни з росією, посилення інтеграції з ЄС, активізації глобалізаційних процесів, нарощення потенціалу діджиталізації і комплексної соціальної та економічної інформатизації, змін у геолокації освітніх закладів, неможливості надання відповідних послуг в офлайн-режимі та врахування інших, занадто складних і непередбачуваних у контексті повномасштабної війни на території країни, є такими:

1) поширення та розвитку інформаційної культури з пріоритетами повної відкритості, мультикультурності, поваги до прав і свобод особистості (узагальнено – принцип розвитку інформаційної культури);

2) координації економічних, соціальних, освітньо-наукових інтересів країни (її активної частини населення) на найбільш оптимальні, великі проекти формування найкращих у світі освітніх установ (університетів, академій, бізнес- і технологічних шкіл) (узагальнено – принцип координації ключових інтересів розвитку нації та її економічного потенціалу);

3) мотивації населення, особливо молоді, отримувати освіту саме в Україні (концепт – вчись та живи в Україні) та активно будувати національну модель інформаційної економіки;

4) пріоритизації військових навчальних закладів та відповідних напрямів освіти для оновлення потенціалу української армії, військово-промислового комплексу (ВПК), структур внутрішньої та зовнішньої безпеки (узагальнено – принцип дотримання безпеки та незалежності в питаннях кадрового забезпечення армії, розширеного відтворення ВПК);

5) формування суспільної свідомості за моделлю «національної ідентичності на основі класичних європейських цінностей» (узагальнено – принцип формування європейської суспільної свідомості);

6) активізації підготовки фахівців за напрямами інформаційної діяльності, ІТ-спеціальностей, інноваційного та кластерного проектування;

7) розширення та активізації соціальних освітніх комунікацій та свободи мас-медіа (в першу чергу, свободи від глобальних та національних владних і бізнесових структур).

Такі принципи потребують більш широкого обґрунтування, розширення за рахунок новітніх напрямів та складових трактування і відповідного їх обговорення у відкритому інформаційному просторі.

Досліджуючи принципи розвитку освітнього простору, необхідно повно, всеосяжно враховувати низку наукових концептів, які відображають економічні та соціальні інтереси населення нашої країни, а саме:

1) збереження потенціалу освіти та науки, в перспективі збільшення такого ресурсу за рахунок системного, керованого інтелектуального відтворення населення;

2) посилення інноваційного та інтелектуального прогресу в більшості галузей економіки за рахунок інтеграції в світовий освітній простір, розширення доступу українських виробників до високих технологій ІТ-галузі, машинобудування та інших напрямів господарської діяльності;

3) активізацію бізнес-середовища на інтегрованих платформах з освітою та формування (реалізацію) проєктів технопарків, бізнес-інкубаторів, технополісів;

4) перспективи міграції інтелектуального потенціалу нації за умов активного ведення військових дій на території країни; оцінки обсягів таких процесів на науково-аналітичних платформах світового та національного масштабів, враховуючи стратегічні інтереси України.

Необхідно також зазначити, що в сучасних умовах розвиток освітнього простору нерозривно пов'язаний з інформаційним суспільством та безпосередньо з інформаційною економікою. Сучасні

дослідження та розробки у площині побудови економіки інформаційного типу являють собою різноманітні трактування форм становлення і розвитку інформаційної економіки, формують новітні моделі національних та регіональних економік – інноваційно орієнтовані, мережеві, кластерні. Відбуваються стрімкі зміни та чітко формуються пріоритети системного залучення знань, накопичених людством, що мають значення для покращення інтелектуального та соціально-економічного розвитку. Небайдуже, цільове, ретельне ставлення до інформаційних ресурсів у формальному та неформальному вигляді не лише стає важливою передумовою соціально-економічного прогресу, а й формує унікальні умови прискореного руху до інформаційної економіки, інформаційного суспільства. В Україні відбувається зміна пріоритетів розвитку наук, концептуального бачення залучення знань до стимулювання економіки, соціуму, ринку, бізнесової діяльності, прискорення процесу діджиталізації на основі урахування пріоритетів та векторів інформаційного прогресу. Економіка, менеджмент як науки поступово змінюють свої пріоритети досліджень та все більше позиціонують перехід до системного управління знаннями. У такому контексті формуються новітні передумови залучення, накопичення, систематизації, зберігання, поширення інформаційних ресурсів одночасно як стрижневого процесу суспільного прогресу, механізму та інструментів стимулювання змін, критеріїв визнання лідерства й оцінювання конкурентних переваг, урахування унікальних можливостей інтегрування інформації [7, с. 215].

Охарактеризуємо передумови формування таких концептів, що забезпечать реальний та комплексний перехід до інформаційної економіки, та рекомендуємо визнавати їх як системоутворюючі (зображені на рисунку 1) в змінах освітнього простору України. Системне, науково обґрунтоване бачення передумов змін, концептів, накопичення положень щодо реформ сформує перспективність в управлінському процесі забезпечення стратегічного бачення майбутнього освітнього простору на найближчі 5–10 років як пріоритетної складової в планах влади та євроінтеграційних заходах.

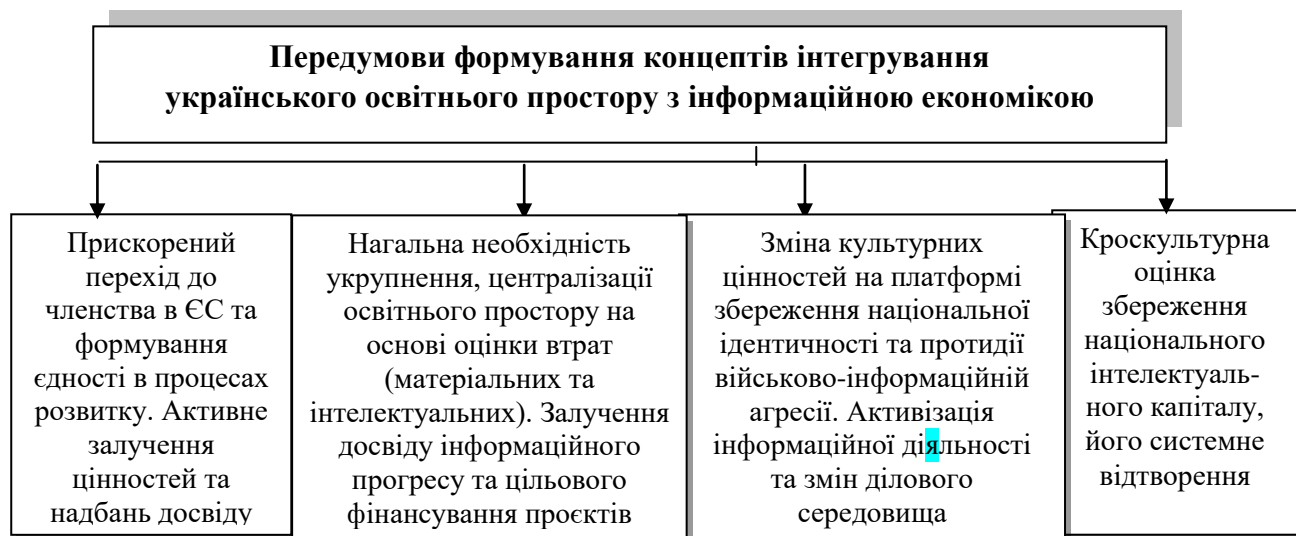

Рисунок 1 – Передумови формування концептів, що слугують фундаментом змін освітнього простору України

Джерело: складено авторами

Саме подальше врахування перелічених передумов та впровадження концептів забезпечить вивчення європейського досвіду з інтеграційними управлінськими підходами до надбань, технологій реформування, стимулює оцінювати якісні та кількісні зміни в освітньому просторі з елементами контролю, мотивації, моніторингу, інформаційної прозорості заходів, фінансового та технологічного забезпечення.

Такий науковий підхід до принципів розвитку освітнього простору, передумов та управлінських концептів змін в українському суспільстві відповідає комплексному баченню інформаційної (цифрової, діджитал, кластерно-інноваційної) економіки як економіки, яку формують

складні, взаємопов'язані, інтегровані системи: економіки та освіти; IT-галузі, де створюються, зберігаються, обробляються і поширюються інформація та відповідні інформаційні ресурси; сфери охорони здоров'я; соціальної інфраструктури та соціального захисту. Таке бачення майбутнього України має своє обґрунтування та відображення в працях великої кількості науковців [11, 12, 13].

Висновки. Науково та креативно орієнтоване регулювання, стимулювання змін в освітньому просторі України передбачає отримання позитивного результату від ефективності дій, що будуть впроваджені, цільового впливу на інформаційний та культурний простори, покращення системи відносин «бізнес–влада–наука–освіта–населення». Невирішеність питань змін, необґрунтованість принципів розвитку освітнього середовища стримують інформаційний та соціокультурний прогрес, формують конфлікти та проблемні стани в суспільстві. Такі процеси варто позитивно вирішувати на основі системного залучення найкращого європейського досвіду.

Отже, досвід та приклади європейських країн є визнаними, вони постають активно адаптованими, успішними у формуванні та реалізації стратегічних планів, змінах пріоритетів та обґрунтуванні принципів розвитку освітніх систем. Такий досвід у його системному залученні, поширенні на новітні стандарти освітніх проєктів забезпечить вирішення групи цільових завдань за напрямками: активізації реформування освіти та соціальної сфери; оновлення стандартів розвитку ділового середовища; вирішення проблем зайнятості та самозайнятості населення; нарощення потенціалу IT-сфери; формування новітніх стандартів інформаційної та управлінської культури за найкращими стандартами соціальної відповідальності.

Саме визначення та обґрунтування принципів подальшого розвитку української освіти на основі європейського досвіду, які будуть покладені в основу формування майбутніх концепцій розвитку університетів, академій, шкіл, забезпечують єдність бачення зрушень, зроблять наголос на пріоритетності стандартів інформаційного суспільства та визнанні гуманістичних цінностей, людиноцентричності політики влади, закріпленні нової моделі інформаційної економіки з вектором на управління знаннями.

Список використаних джерел

1. Hewitt-Dundas N. Research intensity and knowledge transfer activity in UK universities. *Research Policy*. 2012. Vol. 41, Issue 2. P. 262–275. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2011.10.010>
2. Барановська Н. Спадщина світового освітнього простору та його вплив на взаємодію освіти й культури. *Historical and Cultural Studies*. 2018. Вип. 5 (1). С. 7–14.
3. Європейська культурна конвенція. URL: <https://studfiles.net/preview/5390627/page/5/>
4. Димань Т. М., Боньковський О. А., Вовкогон А. Г. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: навч.-метод. посіб. Одеса: НУ «ОМА», 2017. 106 с.
5. Згуровський М. Шлях до суспільства, заснованого на знаннях. *Дзеркало тижня*. 2006. № 2 (581). 21–27 січня.
6. Касярум Н. Освітній простір: становлення поняття. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Вип. 12. С. 107–108.
7. Коваленко Ю. О. Проблеми та особливості розвитку регіонального інформаційного менеджменту: монографія. Черкаси: Вид. Пономаренко Р. В., 2018. 340 с.
8. Освіта і війна в Україні (24 лютого — 1 квітня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya2022/>
9. Прохоренко Е. Я. Анализ теорий информационного общества в приложении к Украине. *Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*: зб. наук. праць. 2008. С. 329–335.
10. Товканець Г. В. Тенденції розвитку європейської вищої освіти на початку ХХІ століття. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 1 (1). С. 28–33.
11. Смарт-промисловість в епоху цифрової економіки: перспективи, напрями і механізми розвитку: монографія / Вишневський В. П. та ін.; за ред. акад. НАН України В. П. Вишневського; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 192 с.
12. Шевчук И. Б. Современная парадигма информационного общества как основа развития национальной и региональных экономик. *Черноризец Храбър. Варненский Свободен Университет*. 2015. № 8. С. 1–12. URL: <http://ejournal.vfu.bg/bg/pdfs/Sovr-paradigma-4.pdf>
13. Панкова Л. І. Методологія формування кластерної моделі економіки України: передумови успішної політики регіонів. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: Економіка і менеджмент*. Черкаси: СУЕМ, 2020. Вип. 1 (27). С. 84–96.

References

1. Hewitt-Dundas, N. (2012), "Research intensity and knowledge transfer activity in UK universities", *Research Policy*, vol. 41, iss. 2, pp. 262-275, doi: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2011.10.010>
2. Baranovska, N. (2018), "The heritage of the world educational space and its influence on the interaction of education and culture", *Historical and Cultural Studies*, iss. 5 (1), pp. 7-14 [in Ukrainian].
3. "European cultural convention", available at: <https://studfiles.net/preview/5390627/page:5/> [in Ukrainian].
4. Dyman, T.M., Bonkovskiy, O.A., Vovkogon, A.G. (2017), *The European space of higher education and the Bologna process: educational method. manual*, NU "OMA", Odesa, 106 p. [in Ukrainian].
5. Zghurovskiy, M. (2006), "The way to a knowledge-based society", *Dzerkalo tyzhnia*, no. 2 (581), Jan. 21-27 [in Ukrainian].
6. Kasiarum, N. (2013), "Educational space: formation of the concept", *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*, iss. 12, pp. 107-108 [in Ukrainian].
7. Kovalenko, Yu.O. (2018), *Problems and features of the development of regional information management: monograph*, Vyd. Ponomarenko R. V., Cherkasy, 340 p. [in Ukrainian].
8. "Education and war in Ukraine (February 24 - April 1, 2022)", available at: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya2022/> [in Ukrainian].
9. Prokhorenko, E.Ya. (2008), "Analysis of theories of the information society in the application to Ukraine", *Metodolohiia, teoriia ta praktyka sotsiolohichnoho analizu suchasnoho suspilstva*: coll. sci. papers, pp. 329-335 [in Ukrainian].
10. Tovkanets, H.V. (2015), "Trends in the development of European higher education at the beginning of the 21st century", *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Serii: Pedahohika ta psykholohiia*, iss. 1 (1), pp. 28-33 [in Ukrainian].
11. Vyshnevskiy, V.P. et al. (2018), *Smart industry in the era of the digital economy: Prospects, directions and mechanisms of development: monograph*, NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics, Kyiv, 192 p. [in Ukrainian].
12. Shevchuk, I.B. (2015), "The modern paradigm of the information society as the basis for the development of national and regional economies", *Chernoryzets Khrabry. Varnenskyi Svaboden Unyversytet*, no. 8, pp. 1-12, available at: <http://ejournal.vfu.bg/bg/pdfs/Sovr-paradigma-4.pdf>
13. Pankova, L.I. (2020), "Methodology for the formation of a cluster model of the economy of Ukraine: Prerequisites for a successful regional policy", *Visnyk Skhidnoievropeiskoho universytetu ekonomiky i menedzhmentu. Serii: Ekonomika i menedzhment*, SUEM, Cherkasy, iss. 1 (27), pp. 84-96 [in Ukrainian].

O. V. Finagina, I. M. Bitiuk, O.D. Matviienko, D. M. Gudyma

**PRINCIPLES OF THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN EDUCATIONAL SPACE
IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION ECONOMY:
CREATIVE APPROACHES AND EUROPEAN EXPERIENCE**

The article examines and scientifically substantiates the urgent need to update the principles of the development of the Ukrainian educational space in the conditions of the information economy on the basis of creativity and comprehensive European experience. A theoretical reflection of the researches of the information society and information economy in a categorical perspective with a projection on the processes of the development of the educational space, social transformations in society is given.

The acquisition of modern theories of the information society of the world's leading scientists, which accumulate and change modernity, shape the future picture of the world in the directions of social and economic progress, is systematized. The basic manifestation of changes in the educational space is recognized as the principles of the development of this system, which ensures the formation of a number of management mechanisms, technologies and tools of future transformations and the movement towards the information economy.

The principles of the development of the educational space, as targeted, integrated approaches, which ensure the actualization and vectorial movement of the education system, give significance to the model of the development of management and economy, are substantiated.

The European experience in the formation and development of the educational space, as a key asset of humanity and a vector of changes for Ukraine in the conditions of war and increasing the potential of the information economy, is considered and systematized.

The prerequisites for the formation of concepts that will ensure the real integration of the Ukrainian educational space and the information economy are characterized, and it is recommended to recognize them as system-forming ones, which will have an impact on the next 5-10 years.

Keywords: *information society, information economy, educational space, European space of higher education, principles of education development, foreign experience.*

Стаття надійшла до редакції 19.05.2022

DOI 10.24025/2306-4420.65.2022.262871

Фінагіна О. В., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування, Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, Україна

e-mail: finaginaov@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7305-7441

Finagina Olesya, Doctor of Economics, Full Professor, Head of the Department of Management and Business Administration, Cherkasy State Technological University, Cherkasy, Ukraine

Бітюк І. М., канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування, Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, Україна

e-mail: inna.holomeniuk@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2209-8753

Bitiuk Inna, Ph. D. in Economics, Associate Professor of the Department of Management and Business Administration, Cherkasy State Technological University, Cherkasy, Ukraine

Матвієнко О. Д., аудитор ТОВ «ЄМАРКЕТ УКРАЇНА», Черкаси, Україна

Matviienko Olena, auditor of "EMARKET UKRAINE" LLC, Cherkasy, Ukraine

Гудима Д. М., магістрант, Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, Україна

Gudyma Daria, Master's Student, Cherkasy State Technological University, Cherkasy, Ukraine